

A young child with light hair, wearing a blue polo shirt and blue jeans, is laughing heartily against a rustic wooden wall. The child is holding several wooden blocks in their hands. The background is a dark, weathered wooden wall. In the top-left and bottom-left corners, there are decorative clusters of colorful circles in shades of green, yellow, and orange. In the bottom-right corner, there is a smaller version of this decorative circle cluster.

Ontwikkel de toekomst

Het kan beter voor kinderen, voor ouders, voor de samenleving van nu
en voor de samenleving van de toekomst.

Kindcentra 2020

Brondocument september 2014



Inhoudsopgave

Preambule	3
Gezamenlijke visie	4
Het kan beter	6
Er is dus een integrale voorziening nodig	10
Bijlage 1: Aanleiding tot deze samenwerking	11
Bijlage 2: Onderbouwing noodzaak nieuw stelsel	13





Preambule

De toekomst begint vandaag. Nederland kan zich volgens de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) het beste op de toekomst voorbereiden door het verdienvermogen van Nederland te versterken: het vermogen om toekomstige kansen te benutten en bedreigingen het hoofd te bieden. Een lerende economie kan hiervoor zorgen. Die lerende economie stelt eisen aan onderwijs en kinderopvang.¹ Om die werknemer van de toekomst op te leiden is het belangrijk om te investeren in kinderen, hun talenten te ontwikkelen en hen toe te rusten met vaardigheden die de eenentwintigste eeuw vereist. Naar onze mening is een nieuw stelsel van kinderopvang en onderwijs nodig om die opgave het hoofd te kunnen bieden, een stelsel van kindcentra waarin sprake is van integratie van kinderopvang, peuterspeelzalen en primair onderwijs: een Kindcentrum 2020.

Een goed stelsel van voorzieningen voor kinderen van nul tot en met twaalf² jaar dient het belang van kinderen³. Daarnaast dient dit het belang van ouders, van de samenleving van nu en die van de toekomst. Kinderen kunnen in een veilige omgeving opgroeien en worden in staat gesteld hun talenten optimaal te ontwikkelen. Goede voorzieningen voor kinderen ondersteunen het leven van ouders en kinderen en ontzorgen gezinnen. De maatschappij heeft baat bij welbevinden en betrokkenheid van ouders en kinderen - een ontspannen samenleving - en bij het tijdig signaleren van een noodzaak voor extra zorg (zowel preventief als ondersteunend). Tevens wordt het ouders mogelijk gemaakt arbeid en zorg te combineren. De maatschappij van nu investeert in burgers en medewerkers van de toekomst. Een goed stelsel van kindvoorzieningen dient al deze belangen tegelijkertijd. De belangen van organisaties in de verschillende sectoren zijn ondergeschikt aan deze belangen.

1 WRR advies 'Naar een lerende economie' 2013

2 Of mogelijk dertien jaar; het gaat om de periode totdat kinderen naar het voortgezet onderwijs gaan.

3 Naar ons inzicht noodzakelijk op grond van het Verdrag inzake de rechten van het kind (1989, door Nederland in 1995 geratificeerd): Artikel 3 Belang van het kind. Het belang van het kind moet voorop staan bij alle maatregelen die kinderen aangaan. De overheid moet het welzijn van alle kinderen bevorderen en houdt toezicht op alle voorzieningen voor de zorg en bescherming van kinderen. Artikel 6 Recht op leven en ontwikkeling. Ieder kind heeft het recht op leven. De overheid waarborgt zoveel mogelijk het overleven en de ontwikkeling van het kind.

Gezamenlijke visie

Een kopgroep van bestuurders uit het primair onderwijs (het Pettelaar Overleg), de kopgroep kinderopvang, de kopgroep Wethouders voor kindcentra en Het Kinderopvangfonds hebben de handen ineen geslagen en trekken samen op in het project 'Kindcentra 2020, ontwikkel de toekomst'.

Deze vier partijen hebben een gezamenlijke visie geformuleerd op de toekomst van kindvoorzieningen voor kinderen van nul tot en met twaalf jaar. Die visie luidt als volgt:

Vanuit het belang van een optimale ontwikkeling van kinderen- de burger van de toekomst - streven partijen naar integrale voorzieningen voor alle kinderen (en hun ouders) van nul tot en met twaalf jaar: Kindcentra 2020. In dit Kindcentrum wordt gewerkt volgens één pedagogische en educatieve visie. Kinderen worden in staat gesteld om hun talenten optimaal te ontwikkelen; doorlopende ontwikkelingslijnen, dagarrangementen en kindnabije zorg zijn inherent aan deze voorziening. De huidige sectoren kinderopvang⁴, peuterspeelzalen en onderwijs gaan op gelijkwaardige basis op in deze Kindcentra 2020 en vormen één nieuwe organisatie. Kindcentra 2020 zijn 'communities', waar intensief wordt samengewerkt met zorg en welzijn. Pedagogische professionals in deze Kindcentra 2020 werken vanuit het belang van de kinderen, met kennis vanuit verschillende disciplines.

Voor een goed stelsel zijn tien elementen cruciaal in de vormgeving van Kindcentra 2020:

1. Het belang van het kind staat voorop, net als de keuzevrijheid voor ouders. Daarnaast zijn ook andere belangen van ouders, van de samenleving van nu en die van de toekomst geborgd in het stelsel.
2. Elk kind van nul tot en met twaalf jaar krijgt een ontwikkelrecht. Kinderen van nul tot vier jaar krijgen een ontwikkelrecht van een aantal uren per week. Kinderen vanaf vier jaar hebben naast een recht op vijf dagen onderwijs⁵, recht op een aantal uren vrijetijdsinvulling per week, uren die iedere dag ingezet kunnen worden waardoor een breed

palet aan talenten ontwikkeld kan worden. Het Kindcentrum 2020 is een voorziening voor kinderen vanaf nul jaar⁶ en gaat daarmee segregatie op jonge leeftijd tegen. Het Kindcentrum is toegankelijk voor alle kinderen en kent geen financiële drempels. Het beschikbare overheidsbudget moet stabiel zijn.⁷ Wij pleiten eveneens voor het verlengen van het ouderschapsverlof voor ouders tot een kind een half jaar is.

3. Samenhang in voorzieningen. Het Kindcentrum 2020 is een voorziening voor ontwikkeling en educatie voor alle kinderen van nul tot en met twaalf jaar met doorlopende ontwikkelingslijnen en goede dagarrangementen. Voor ieder kind is er aanbod op

⁴ Waar gesproken wordt over kinderopvang, doelen we op dagopvang voor kinderen van nul (of een half jaar) tot vier jaar, op buitenschoolse opvang en op peuterspeelzalen (gastouderopvang neemt een aparte positie in). De trend is ingezet dat peuterspeelzalen omgezet worden naar kinderopvang. We noemen peuterspeelzalen in de visie apart omdat het nu nog een aparte sector betreft.

⁵ In de definitie van Kindcentra 2020: ontwikkeling en educatie. We spreken hier nog over onderwijs en vrije tijd (wat straks één wordt) om de bedoeling t.o.v. het huidige stelsel te schetsen.

⁶ Met de term 'vanaf nul' doelen we op de leeftijd van het kindje na einde bevallingsverlof of ouderschapsverlof. Wij pleiten voor verlenging van het ouderschapsverlof tot het kind een half jaar is.

Uitdrukkelijk wordt uitgegaan van nul (half jaar) en niet vanaf twee jaar. Dit zorgt immers voor een doorgaande ontwikkelingslijn voor kinderen, er is geen sprake van een breuk op tweejarige leeftijd. Het zorgt ervoor dat de opvang voor kinderen van 0-2 jaar betaalbaar blijft en het stelt ouders in staat arbeid en zorg op een goede manier te combineren ook in de eerste levensjaren van het kind. De kwaliteit van de babyopvang is van groot belang, voor het welbevinden van baby's en de gehechtheidsrelaties die kinderen moeten opbouwen: daar zal het project aandacht aan besteden.

⁷ In het plan van aanpak van de regiegroep Kindcentra 2020 is opgenomen dat er verschillende scenario's m.b.t. de bekostiging van de plannen worden doorgerekend, al dan niet met een ouderbijdrage. In de berekening wordt ook ouderschapsverlof meegenomen. Tevens wordt bekeken wat een goede minimale omvang van Kindcentra 2020 zou kunnen zijn (vanuit financiële en inhoudelijke overwegingen). Met oog voor gevaar van bureaucratie bij te grote organisaties.

- maat, waarbij tevens de toegevoegde waarde van de groep erkend wordt. Het Kindcentrum 2020 is een inclusieve voorziening die geschikt is voor alle kinderen, ongeacht hun ondersteunings-, zorg- of educatieve behoefte. De zorg die dat vraagt wordt kindnabij georganiseerd en geboden. Indien wenselijk worden specifieke zorgarrangementen geboden. De professionals in het Kindcentrum 2020 zijn in staat en worden ondersteund om met een grote diversiteit van kinderen om te gaan.
4. Eén wettelijk en financieel kader. De Kindcentra 2020 werken conform één wettelijk en financieel kader, zodat daarmee de huidige schotten vervallen tussen primair onderwijs, kinderopvang, peuterspeelzalen en VVE. Kinderopvang, ongeacht de organisatie- en rechtsvorm, peuterspeelzalen en onderwijs gaan op gelijkwaardige basis samen in dit Kindcentrum 2020, in één rechtspersoon. Eén wettelijk kader leidt ook tot één toezichtkader en één vorm van medezeggenschap. Het wettelijk kader moet Kindcentra 2020 mogelijk maken, naast andere voorzieningen waardoor diversiteit in aanbod blijft bestaan. Het wettelijk kader faciliteert de gelijkwaardigheid tussen de sectoren onderwijs en kinderopvang.
 5. Ouders kunnen voor hun kind(eren) kiezen voor een Kindcentrum 2020. Er is - naast de leerplicht - sprake van een ontwikkelrecht (geen plicht). Ouders zijn partner van het Kindcentrum. Het Kindcentrum 2020 werkt vanuit de drie-eenheid kind, ouder, professional. Dit actieve partnerschap is op drie invalshoeken gestoeld: actief burgerschap, onderwijskundig partnerschap en ouderparticipatie, waaruit vijf soorten partnerschap voortvloeien⁸, waar bij een Kindcentrum 2020 nog zesde aan toegevoegd wordt: het arbeidsmarkt partnerschap: het faciliteren van de combinatie van arbeid en zorg.
 6. Eén regie, één rechtspersoon. In een Kindcentrum 2020 is er sprake van één instituut voor ontwikkeling en educatie voor kinderen van nul tot en met twaalf jaar met één dagprogramma en een breed aanbod aan sport, spel, kunst, cultuur, natuur, wetenschap, techniek en duurzaamheid. Deze Kindcentra hebben een passende organisatiestructuur en werken met één team, opdat er gewerkt wordt volgens één pedagogische visie en er sprake is van doorgaande ontwikkelingslijnen.
 7. Integrale huisvesting. De huisvesting van een Kindcentrum 2020 - het gebouw of de gebouwen van een centrum - wordt zo ingezet dat ze de integraliteit van werken ondersteunt en het concept van één regie, één manier van denken en één team mogelijk maakt. Dat vraagt ook van gemeenten dat zij één integraal huisvestingsplan maken.
 8. Lokale samenhang en verbinding. De gemeente heeft een regisserende functie bij Kindcentra 2020. Deze centra vormen een centraal onderdeel van de sociale en pedagogische infrastructuur in gemeenten en zijn in die zin een belangrijke pijler in het integraal jeugdbeleid. De Kindcentra bieden maatwerk voor de wijk en vervullen een belangrijke functie in de sociale cohesie ('het cement') van de wijk. Kindcentra 2020 zijn een belangrijke partner voor de lokale jeugdvoorzieningen en werken intensief samen met zorg en welzijn. 'It takes a village to raise a child'. De pedagogische professionals werken - met hun kennis vanuit de verschillende disciplines - met en voor de wijk (bijvoorbeeld ter ondersteuning van de opvoeding).
 9. De professional en de professionele organisatie maken het verschil. Alle medewerkers die werken bij een Kindcentrum 2020 vallen onder dezelfde CAO met bijpassende (nieuwe) beroepsprofielen. Het Kindcentrum 2020 biedt een uitdagende werk- en leeromgeving voor de pedagogische professionals met doorgaande carrièrelijnen en een goede mix van functies en specialisaties op verschillende niveaus. De kwaliteit van het Kindcentrum 2020 - een lerende organisatie- wordt voortdurend verbeterd, onder andere door te investeren in - de opleiding van - de pedagogische professionals.
 10. Eigentijdse voorzieningen. Het Kindcentrum 2020 biedt een kernarrangement voor alle kinderen met openingstijden die ruim voldoende zijn voor de optimale ontwikkeling van kinderen. Daarnaast wordt een verlengd arrangement geboden voor ouders die meer uren wensen af te nemen in verband met de combinatie van arbeid en zorg. De organisatie, die in punt 6 genoemd wordt, is verantwoordelijk voor dit kernarrangement en voert de regie over de aanvullende diensten die geboden worden.

8 Aangesloten wordt bij het model 'Actief ouderschap' van de stichting Actief Ouderschap (www.actiefouderschap.nl). Actief ouderschap kent, op grond van de drie invalshoeken, vijf partnerschappen: maatschappelijk, pedagogisch, didactisch, formeel en informeel.

Het kan beter

Het kan beter voor kinderen

- ✓ Kindcentra 2020 zorgen voor stabiliteit en doorgaande ontwikkelingslijnen voor kinderen door het ontwikkelrecht dat alle kinderen krijgen. Deze stabiliteit en doorgaande lijnen zijn nodig voor een goede ontwikkeling van kinderen. Recent onderzoek laat positieve effecten zien: “er is bewijs gevonden voor de positieve effecten van één pedagogisch beleid op de continuïteit in het leven van kinderen en het verminderen van ouderstress door het verruimen van openingstijden. De resultaten wijzen op een verwacht positief effect van continuïteit op veilige hechting en het verminderen van ouderstress op probleemgedrag.”⁹
- ✓ Het huidige stelsel van kinderopvang koppelt het recht op kinderopvang aan het al dan niet werken van ouders. Kinderopvang heeft echter ook meerwaarde voor de ontwikkeling van kinderen. Gaan jonge kinderen naar een opvang van goede kwaliteit dan bevordert dat de ontwikkeling van kinderen. Deze effecten blijken het sterkst te zijn voor kinderen uit kwetsbare gezinnen¹⁰. Het is in de huidige situatie mogelijk dat kinderen soms wel, soms niet naar kinderopvang gaan - de kinderopvang is afhankelijk van het werk van hun ouders-, een gemiste kans voor de ontwikkeling van kinderen en voor de maatschappij van later. Bovendien zijn peuterspeelzalen onderhevig aan gemeentelijke bezuinigingen: ook een gemiste kans. De huidige systematiek werkt segregatie van peuters in de hand door het onderscheid dat gemaakt wordt tussen werkende ouders en niet-werkende ouders en doelgroepkinderen.
- ✓ Het Kindcentrum 2020 heeft een optimale ontwikkeling van kinderen van nul tot en met twaalf jaar als hoofddoel. De brede ontwikkeling van kinderen staat centraal. Dat betekent niet dat kinderen vanaf nul jaar al onderwijs gaan volgen. Jonge kinderen leren spelenderwijs. Een betere samenhang tussen de huidige

sectoren primair onderwijs en kinderopvang komt de ontwikkeling van kinderen ten goede. Het primair onderwijs staat voor de uitdaging om een toenemende differentiatie bij de instroom van kinderen op te vangen en tegelijkertijd meer te halen uit de potentie van elk kind. Dat vereist het openbreken van het ‘one-size fits all’ denken. Kinderen vragen om gepersonaliseerde leerwegen. Dit vraagt een leerroute en begeleiding die aansluiten op individuen zonder dat dat alleen ik-gericht is¹¹. Dat vereist een beter combinatie van formeel leren en informeel leren en differentiatie in het dagarrangement.¹² De ontwikkelingsfunctie van kinderopvang krijgt in de huidige wet- en regelgeving niet de erkenning die deze functie verdient. Het huidige stelsel van kinderopvang gaat er vanuit dat kinderopvang primair gericht is op dienstverlening aan ouders (als arbeidsmarktinstrument), wat niet per se leidt tot een goede pedagogische kwaliteit voor kinderen. Kinderopvang wordt via marktwerking georganiseerd, maar de markt voor kinderopvang functioneert niet volgens de principes van andere markten. Het huidige stelsel voor kinderopvang kent inherente mechanismen die kwaliteit niet centraal stellen en die zelfs tot kwaliteitsreductie kunnen leiden. Samenwerking met het primair onderwijs, mits juist ingebed, versterkt de pedagogische grondslag van de kinderopvang. De structurele inzet van zorg voor kwetsbare kinderen voegt extra opvoedexpertise toe als dat nodig is.

- ✓ Vanuit overheid en inspectie wordt middels het toezichtkader eenzijdig de focus gelegd op taal- en rekenopbrengsten in het onderwijs. Kindcentra 2020 staan voor de brede ontwikkeling van kinderen. Dit sluit aan op de aanbeveling van de WRR dat het onderwijsbeleid meer moet inzetten op talentmanagement, ondernemerschap en creativiteit. De expertises van de huidige sectoren onderwijs, kinderopvang en peuterspeelzalen vullen elkaar daarbij aan. Het Kindcentrum 2020 zal daarnaast beter aansluiten op de mogelijkheden van ICT, individueel leer- en ontwikkelarrangementen waarbij kinderen van en met elkaar leren.

⁹ Wel is aanvullend onderzoek nodig. Zie: M. Antonides Oriënteren op het Integraal Kind Centrum (pagina 2).

¹⁰ Willem Adema, senior economist OESO, tijdens conferentie Blijf kiezen voor kinderen, een samenwerkingsverband van de Bernard van Leer Foundation en Het Kinderopvangfonds, op 27 januari 2014. De gehele presentatie van W. Adema is na te lezen op www.kiesnuvoorkinderen.nl (verslag van Jacqueline van Reijssen).

¹¹ Zie ook: *Innovatielandschap leeromgevingen: partnerschap vernieuwers-Kamerleden*, maart 2014

¹² Zie ook: *Opgroeien doe je maar één keer, pedagogisch ontwerp voor het kindcentrum van Jeannette Doornbal* (2012)

- ✓ Kindcentra 2020 zullen een impuls geven aan de doorgaande ontwikkellijn van kinderen nul tot en met twaalf jaar. De eigenheid van het jonge kind vraagt om een eigen aanpak¹³, daarvoor zijn specifiek opgeleide medewerkers nodig, die de ontwikkeling kunnen stimuleren, rekening houdend met de kenmerken van kinderen in de baby-, peuter-, kleuter- en basisschoolleeftijd. Het Kindcentrum 2020 kan rekening houden met de ontwikkelingsfasen van kinderen waardoor de knip die nu op vier jaar ligt kan vervallen.
- ✓ Bij de ontwikkeling van een nieuw stelsel dient bekeken te worden hoe de onderlinge afstemming tussen pedagogische praktijk en de wetenschappelijke inzichten versterkt kan worden.

Het kan beter voor kinderen en hun ouders

- ✓ Een nieuw stelsel van kindvoorzieningen tornt niet aan de keuzevrijheid van ouders. Kinderen krijgen een ontwikkelrecht (naast de leerplicht).
- ✓ Het Kindcentrum 2020 voorziet in de behoefte van ouders aan een arbeidsmarktvoorziening. In de toekomst zullen vrouwen meer uren moeten werken om de beroepsbevolking op peil te houden. Alle onderzoeken tonen aan dat investeren in structurele voorzieningen voor opvang de arbeidsparticipatie stimuleren. Het is de kunst om het stelsel zo in te richten dat rekening wordt gehouden met de eisen die aan (de omvang van) de beroepsbevolking gesteld worden en rekening te houden met de specifieke kenmerken van Nederland (het anderhalf verdienmodel met parttime werkende ouders). Een stelsel van kindvoorzieningen dient zowel een arbeidsmarkt- als een emancipatoire doelstelling; niet alleen die van vrouwen maar ook gericht op de participatie van mannen in de opvoeding en ontwikkeling van kinderen.
- ✓ Kindcentra 2020 leveren een bijdrage aan een ontspannen en zorgzame samenleving. Door het bieden van goede dagarrangementen komt er een einde aan de versnipperde dag voor kinderen (voorschoolse opvang, school, tussenschoolse opvang, school, buitenschoolse opvang) en aan de vakantieonrust. Hierdoor kunnen ouders met een gerust hart aan het werk. Kindcentra 2020 bieden een betrokken sociale en minder anonieme leefomgeving en zorgen daarmee voor emotionele veiligheid en steun voor ouders en kinderen.

13 De Onderwijsraad pleitte in 2010 voor een pedagogisch hoogwaardig aanbod voor alle driejarige kinderen en een versterking van de gehele kleuterperiode van drie tot zes jaar. Naar een nieuwe kleuterperiode in de basisschool, Onderwijsraad, 2010



Het kan beter voor kinderen en de maatschappij van nu

- ✓ Kindcentra 2020 zorgen ervoor dat kinderen samen opgroeien. Het huidige systeem leidt door de scheiding tussen kinderopvang en peuterspeelzaal tot segregatie van kinderen op jonge leeftijd. Het Kindcentrum 2020 is een inclusieve voorziening.¹⁴ Professor dr. Maurice Crul onderstreept het belang van vroege integratie van kinderen.¹⁵
- ✓ Kindcentra 2020 dragen bij aan een versterking van lokaal samenhangend integraal jeugdbeleid. Momenteel zijn er verschillende transities gaande waarbij taken naar de gemeenten overgaan. De transities van het passend onderwijs en van de jeugdzorg gaan uit van het versterken van preventie en het tijdig beschikbaar stellen van gespecialiseerde zorg. Kindcentra 2020, voor alle kinderen van nul tot en met twaalf jaar, versterken de basis voor integraal jeugdbeleid en zullen preventief en proactief te werk gaan. Kindcentra 2020 zijn werkplaatsen voor kinderen met een extra zorgbehoefte en zorgen voor sociale integratie en actief burgerschap. Alle transities die nu gaande zijn - jeugdzorg, passend onderwijs, WMO, welzijn - zullen veel baat hebben bij een goed netwerk van voorzieningen voor kinderen. Kindcentra 2020 zullen een belangrijk onderdeel zijn van dat netwerk. De ingezette transities hebben een veel grotere kans van slagen met een goede basis voor kinderen: de Kindcentra 2020.
- ✓ Kindcentra 2020 zorgen ervoor dat de faciliteiten voor kinderen efficiënt worden ingezet. In de huidige systematiek is dat niet het geval, waardoor veel geld onnodig verloren gaat. Vanuit integrale huisvestingsplannen worden gebouwen veel beter en efficiënter benut. Door differentiatie in functies worden arbeidskrachten beter benut. Op een eenvoudige wijze kan HBO capaciteit worden ingezet in de kinderopvang en MBO capaciteit in de ondersteuning bij het onderwijs. Het biedt voor medewerkers interessantere carrièrepaden en maakt dat iedereen zich kan concentreren op zijn of haar kerntaak.

¹⁴ Zie ook: *Op stap naar de samenleving, over diversiteit en sociale inclusie in voorzieningen voor jonge kinderen* CCI publicatie no. 2, Child Care International, 2012, voor de noodzaak van sociale inclusie

¹⁵ M. Crul, hoogleraar diversiteit en onderwijs aan de VU, heeft in verschillende landen in Europa onderzocht welke landen het beste slagen in de succesvolle integratie van kinderen van (Turkse) migranten. Presentatie onderzoeksresultaten tijdens het congres van Kies nu voor kinderen d.d. 13 december 2012.





Het kan beter voor kinderen en de maatschappij van de toekomst

✓ Kindcentra 2020 leggen een goede basis voor de burger van de toekomst, burgers die hun plek kunnen innemen in de maatschappij. Het huidige stelsel van onderwijs en kinderopvang moet een kwalitatieve slag doormaken om de werknemers van de toekomst op te leiden. Dat vraagt meer aandacht voor het zo vroeg mogelijk investeren in jonge kinderen, zowel in onderwijs als in kinderopvang (WRR). Nederland moet meer toptalent afleveren als we mee willen blijven doen in de mondiale lerende economie. Investeren in een lerende economie begint niet primair bij de universiteiten maar bij de basis. Onder verwijzing naar befaamde onderzoekers als Heckman en Barnett, stelt de WRR: "Investeren in kinderen loont, in het bijzonder op jonge leeftijd. De stroom wetenschappelijke studies die dat als conclusie hebben, is lang."¹⁶ Er is sprake van een groeiend besef dat kinderen andere competenties nodig hebben voor de economie van de toekomst. De WRR is van mening dat zowel het onderwijs als de kinderopvang ingrijpend verbeterd moeten worden om hun rol in de lerende economie te vervullen. Kindcentra 2020 bieden een integraal aanbod gericht op ontwikkeling en educatie van kinderen; zij leveren aanbod op maat en werken zo aan de competenties van alle afzonderlijke kinderen (zowel van kinderen met een grote kans op een achterstand als van 'high potentials'). Kinderopvang, peuterspeelzalen en onderwijs hebben elkaar en elkaars expertise nodig.

¹⁶ WRR advies 'Naar een lerende economie' 2013, pagina 273

Er is dus een integrale voorziening nodig

Het huidige stelsel van voorzieningen voor kinderen is suboptimaal gezien vanuit het arbeidsmarktperspectief, vanuit het perspectief van de pedagogische kwaliteit, vanuit het perspectief van emancipatie, vanuit het perspectief dat iedereen mee moet doen en vanuit het perspectief van de lerende economie. Het realiseren van een voorziening die de ontwikkeling van kinderen centraal stelt - Kindcentra 2020 - vraagt om een andere grondslag dan de huidige wetgeving. In het huidige stelsel zijn integrale voorzieningen moeilijk realiseerbaar. Voorzieningen zijn van elkaar gescheiden door verschillende financiële en juridische kaders, een wirwar van publiek en privaat gefinancierde instellingen met een groot verschil in toezichtkaders. Intensieve samenwerking tussen onderwijs en kinderopvang met privaat gefinancierde kinderopvang, deels privaat en deels publiek gefinancierde peuterspeelzalen en publiek gefinancierd onderwijs stuit op de grenzen van de huidige wet- en regelgeving. Een nieuw stelsel is daarmee van wezenlijk belang. Een goed wettelijk kader, gericht op het aanpassen van bestaande wet- en regelgeving, schept de juiste randvoorwaarden voor het Kindcentrum 2020. Dat wettelijk kader maakt een goede aansluiting tussen onderwijs en kinderopvang mogelijk en geeft ruimte voor voldoende aansluiting met de nieuwe Jeugdwet (2015). Daarbuiten zullen andere opvangvoorzieningen en onderwijsvormen mogelijk blijven. Een nieuw stelsel moet een financieringssysteem kennen waarin bepaald wordt dat de besteedbare middelen uitsluitend ten goede mogen komen aan Kindcentra 2020.¹⁷ Daarnaast kan een aanvullende arbeidsmarktvoorziening bestaan die op een andere wijze gefinancierd wordt.

Vanaf 2008 zijn er veel initiatieven geweest vanuit de praktijk (scholen, kinderopvang en lokale overheid) om tot meer samenwerking te komen. In de werkgroep Onderwijs en Kinderopvang (WOK) werkten vertegenwoordigers van ouders, werkgevers en werknemers aan de verbinding tussen onderwijs en kinderopvang. Het project Andere Tijden bood veel handvatten voor het vormgeven van integrale kindcentra.¹⁸ Daarnaast zijn er veel andere initiatieven gaande die werken aan een andere pedagogische praktijk, bijvoorbeeld het project PACT¹⁹. Ontwikkelingen in de praktijk brachten de Taskforce Kinderopvang Onderwijs voort waar het beeld van integrale kindcentra werd geboren (2010).²⁰ De noodzaak van samenwerking om te komen tot goede voorzieningen voor kinderen werd hierin verder gedefinieerd. De gedachte was dat het mogelijk moest zijn tot goede voorzieningen voor kinderen te komen met wat aanpassingen van het stelsel en een goede samenwerking tussen organisaties ($1 + 1 = 3$). De praktijk leert dat het huidige stelsel in toenemende mate beperkingen oplegt aan fundamentele samenwerking. Je kunt geen huis bouwen op een fundament van schotsen. Kindcentra 2020 zijn 'de samenwerking voorbij': $1 + 1 = 1$. Om wezenlijk te kunnen sturen op de pedagogische kwaliteit van de voorzieningen blijkt het nodig te werken vanuit één organisatie, één stelsel en één toezichtkader, waardoor een aangepast wettelijk kader nodig is.

Bijlage I: Aanleiding tot deze samenwerking

Bijlage II :Onderbouwing noodzaak nieuw stelsel

¹⁷ Vergelijkbaar met bepalingen uit huidige WPO. Artikel 148 WPO lid 1: *Het bevoegd gezag wendt met inachtneming van het zorgplan het totaal van de in de artikelen 129, 134 en 137 bedoelde bedragen voor de kosten voor de materiële instandhouding en de personeelskosten uitsluitend aan voor kosten voor materiële instandhouding, personeelskosten van de school of personeelskosten in verband met benoeming of tewerkstelling zonder benoeming van personeel, bedoeld in artikel 29, vijfde lid, dan wel mede voor die kosten van een van de andere scholen van dat bevoegd gezag.*

¹⁸ Zie onder meer Opgroeien doe je maar één keer, pedagogisch ontwerp voor het kindcentrum van Jeannette Doornbal (2012).

¹⁹ De kwaliteit van de integrale kindvoorzieningen wordt onder meer bepaald door de kwaliteit van de medewerkers. Het project PACT van Het Kinderopvangfonds richt zich op de versterking van de pedagogische omgeving van het jonge kind. PACT verbindt de innovaties en transformaties in onderwijs, (jeugd)zorg en kinderopvang op het niveau van de professional, samen met wetenschappers, beleidsmakers, bestuurders en inhoudsexperts, maar vooral op en vanuit de werkloer. De focus ligt op kwaliteitsverbetering en professionalisering van de betrokken domeinen basisonderwijs, kinderopvang en zorg; drie sectoren die door intensieve samenwerking een doorgaande lijn in de ontwikkelingsmogelijkheden van kinderen kunnen bewerkstelligen.

²⁰ Kinderopvang/Onderwijs, Dutch Design rapport van de Taskforce Onderwijs en Kinderopvang, maart 2010

Bijlage 1

Aanleiding tot deze samenwerking

In de afgelopen jaren zijn er grote stappen gezet in ontwikkelingen binnen het werkveld van de pedagogische infrastructuur voor jonge kinderen:

- Binnen de sector primair onderwijs is een autonome beweging ontstaan van bestuurders / organisaties die zich steeds sterker bewust worden van de wenselijkheid om meer samen te werken. In deze sector is een aantal individuele bestuurders verenigd in het Pettelaar Overleg (een soort 'Kopgroep PO-bestuurders voor kindcentra').
- Ook binnen de sector kinderopvang is een autonome beweging van bestuurders / organisaties ontstaan die zich steeds sterker bewust worden van de wenselijkheid om meer samen te werken. KIK en Kindwijzer hebben het initiatief genomen om - met andere bestuurders uit de kinderopvang te komen tot een visie op Kindontwikkeling in 2020: een kopgroep kinderopvang.
- Mede dankzij de Werkgroep Onderwijs en Kinderopvang en het project Andere Tijden in onderwijs en opvang (PO-Raad, Brancheorganisatie Kinderopvang, Het Kinderopvangfonds, BOINK) is de eerste forse zwengel gegeven aan de discussie over het stelsel 0-12. Het heeft geleid tot het begrip kindcentra (taskforce Kinderopvang Onderwijs rapport 'Dutch Design'). Er zijn vele initiatieven om de notie van meer samenhang in de pedagogische infrastructuur voor het jonge kind en de integratie van peuterspeelzalen en kinderopvang te realiseren. Die integratie is nodig om de toegankelijkheid van deze voorzieningen voor jonge kinderen te borgen. De projectgroep heeft de Kopgroep Wethouders voor kindcentra voortgebracht.

Daarnaast zijn er enkele belangrijke maatschappelijke ontwikkelingen. Met name de decentralisatie van de Jeugdzorg, de wet op het Passend Onderwijs en de integratie van peuterspeelzaal en kinderopvang maken dat onderwijs en kinderopvang meer verbindingen krijgen in de keten van de zorg voor het jonge kind. Parallel daaraan loopt de ontwikkeling naar Welzijn Nieuwe Stijl die maakt dat onderwijs en kinderopvang meer een plek krijgen in de wijk en in het streven naar meer sociale samenhang in de wijk. Dit biedt kansen voor de

kinderopvang / onderwijs om zich in deze context te positioneren. De hierboven genoemde kopgroepen en Het Kinderopvangfonds hadden ieder afzonderlijk een idee geformuleerd over de toekomst van kindvoorzieningen. Hieronder worden die visies kort samengevat. Deze visies vormen de onderlegger voor de samenwerking tussen deze partijen en de in deze notitie geformuleerde gezamenlijke visie (pagina 4).

Primair onderwijs - Pettelaar Overleg

In de notitie The making of Een Integraal Kindcentrum omschrijven schoolbesturen én wethouders hun droom. Zij maken zich sterk voor een integraal kindcentrum (IKC) met de volgende kenmerken: een instituut voor onderwijs en ontwikkeling voor kinderen van 0 t/m 13 jaar; het hele jaar open, (bijvoorbeeld 5 à 6 dagen per week, 12 uur per dag (07.00-19.00)); aanbod in sport, spel, kunst en cultuur, natuur en duurzaamheid; een passende organisatievorm; één leiding en één integrale benadering van personeel, financiën en huisvesting, gericht op de doorgaande ontwikkeling van kinderen; één ondernemingsplan en één budget; één visie; één pedagogisch kader; één dagprogramma; één gebouw waarin ruimten optimaal worden gebruikt; eenduidige communicatie met ouders; maatwerk biedend voor de buurt (vraaggestuurd); één toezichtkader, gericht op de uitgangspunten van een IKC en één vorm van medezeggenschap. Het Pettelaar Overleg wil, binnen de huidige kaders, experimenten uitvoeren om deze visie een stapje dichterbij te brengen, één van de experimenten op dit terrein - binnen het Pettelaar Overleg - is dat van het schoolbestuur Lucas Onderwijs in Den Haag. Dit bestuur heeft samen met de organisaties DAK Kindercentra en Xtra (peuterspeelzalen en welzijn) de slopershamers ter hand genomen om de schotten tussen school, kinderopvang, peuterspeelzaal en welzijn weg te halen. Zo moet het droombeeld van het ideale Integraal Kindcentrum werkelijkheid worden.

Kinderopvang - Kopgroep kinderopvang

Kinderopvang wordt nu primair als arbeidsmarktinstrument gezien, richt zich niet primair op de ontwikkeling van het jonge kind en is daarmee speelbal geworden van ad hoc politiek en de economische conjunctuur. Er mist een lange termijn visie

op kindvoorzieningen. Die visie zou er in grote lijnen als volgt uit kunnen zien: in 2020 zou er sprake moeten zijn van een basisvoorziening voor alle kinderen van nul tot en met twaalf jaar, geregeld in de WPO, de Wet op de Primaire Ontwikkeling. Kinderen van nul tot en met twaalf jaar gaan naar integrale kindcentra 'plus' waarin professionals werken vanuit het belang van de kinderen. Deze professionals - 'kindontwikkelaars' - werken multidisciplinair, met kennis vanuit de verschillende disciplines en door de wijk heen, bijvoorbeeld ter ondersteuning van de opvoeding. De schotten tussen kinderopvang en onderwijs zijn vervallen, kinderopvangorganisaties, ongeacht de organisatie- en rechtsvorm, en onderwijs gaan samen in een voorziening voor Primaire ontwikkeling - op gelijkwaardige basis - en er is sprake van één wettelijk en financieel kader, een basisvoorziening, de 'Kindercampus'. De centra groeien uit tot 'communities' die een centrale positie in de wijk innemen, waar intensief wordt samengewerkt met zorg en welzijn (deze 'communities' zijn overigens niet gebonden aan één gebouw). De kindcentra zijn het cement van de samenleving. Het kind staat centraal en niet de organisatie(s). Organisatorische, bestuurlijke en financiële ontschotting moeten hieraan bijdragen. Aanvullend op deze basisvoorziening blijft kinderopvang als arbeidsmarktvoorziening bestaan - de wijze waarop moet nog uitgewerkt worden. De kopgroep kinderopvang is verbreed naar andere (meer dan 35) directeuren kinderopvang en is geen project van KIK en KINDwijzer.

Wethouders - Kopgroep voor kindcentra

Het lange termijn perspectief van de kopgroep Wethouders voor kindcentra is een ongedeelde basisvoorziening voor alle kinderen van 0 - 12 jaar, waarin naast de kernactiviteiten opvang en onderwijs en de zorg voor een doorgaande ontwikkelingslijn is geïntegreerd, zodat jonge burgers in staat worden gesteld om hun talenten optimaal te ontwikkelen. Binnen Integrale Kindcentra is dat mogelijk waar een doorlopende ontwikkelingslijn van kinderen tussen 0 en 12 jaar en kwalitatief goede begeleiding vanuit één pedagogische en educatieve visie de uitgangspunten zijn. In een integraal kindcentrum kunnen kinderen de hele dag terecht om te spelen, te leren, te ontdekken en te ontspannen. Het kindcentrum gaat verder dan de brede school. Met als grootste en belangrijke verschil dat het hier niet gaat om een samenwerking tussen verschillende organisaties, maar dat er gewerkt wordt vanuit één gezamenlijke pedagogische en educatieve visie. Er

is sprake van één organisatie met één aansturing, één team en één aanspreekpunt voor de ouders. De kopgroep Wethouders pleit er voor dat de verantwoordelijkheid van gemeenten bekrachtigd wordt door landelijk beleid en daarbij wettelijke sturingsinstrumenten worden gecreëerd voor het ontwikkelen en in stand houden van ongedeelde basisvoorzieningen voor alle kinderen tot 12 jaar. Gemeenten kunnen zo de regie nemen en sturing geven aan het realiseren van een pedagogische infrastructuur op maat, afgestemd op de vraag en behoeften van kinderen en hun ouders en op de lokale mogelijkheden. Gemeenten krijgen hiermee tevens een stevige positie om taken zoals het realiseren van een doorgaande ontwikkelingslijn voor kinderen, vroegsignalering van gedragsproblemen en de transformatie van de jeugdzorg zo optimaal mogelijk uit te voeren.

Het Kinderopvangfonds

Mede dankzij het project Andere Tijden in onderwijs en opvang (PO-Raad, Brancheorganisatie Kinderopvang, Het Kinderopvangfonds, BOINK) is de eerste forse zwengel gegeven aan de discussie over het stelsel 0-12. Het heeft geleid tot het begrip Kindcentra (taskforce Kinderopvang Onderwijs rapport 'Dutch Design'). Het Kinderopvangfonds wil een vervolg geven aan de projecten Andere Tijden, Alert4you en Kies nu voor Kinderen vanuit de overweging dat een nieuw stelsel noodzakelijk is om tot echte verbeteringen te komen. Dit vervolg steekt in op drie niveaus, het niveau van de pedagogische praktijk (met project PACT) en het niveau van lokale voorzieningen en het stelsel (beide onderdelen van dit project).



Bijlage 2

Onderbouwing noodzaak nieuw stelsel

In deze bijlage worden enkele overwegingen beschreven waarom naar onze mening een nieuw stelsel noodzakelijk is. Wij zijn ons ervan bewust dat deze beschrijving verre van volledig is.

Knelpunten in huidige wet -en regelgeving die samenwerking tussen onderwijs en kinderopvang belemmeren

'Kies nu voor kinderen', een samenwerkingsverband tussen Het Kinderopvangfonds en de Bernard van Leer Foundation, heeft met een aantal deskundigen uit het werkveld bekeken waar de huidige wet- en regelgeving voor kinderopvang schuurt, gezien vanuit de overweging dat kinderopvang primair het belang van het kind moet dienen en een samenhangende pedagogische infrastructuur van hoge kwaliteit mogelijk zou moeten maken. Vanuit die overwegingen constateert de denktank van 'Kies nu voor kinderen' dat het huidige kinderopvangstelsel:

1. primair gericht is op de dienstverlening aan ouders (arbeidsmarktinstrument), wat niet per se leidt tot een goede pedagogische kwaliteit voor kinderen;
2. uitgaat van marktwerking, maar de markt voor kinderopvang functioneert kwalitatief qua niet volgens de principes van andere markten;
3. mechanismen kent die kwaliteit niet centraal stellen en die zelfs tot kwaliteitsreductie kunnen leiden;
4. het herinvesteren van rendementen niet verplicht stelt, wat eveneens aanleiding kan geven tot kwaliteitsreductie;
5. een financieringssysteem kent die aan herziening toe is;
6. integrale voorzieningen moeilijk realiseerbaar maakt doordat voorzieningen van elkaar gescheiden zijn door verschillende financiële en juridische kaders;
7. er toe bijdraagt dat - door de huidige financiering systematiek - faciliteiten voor kinderen niet efficiënt kunnen worden ingezet waardoor veel geld onnodig verloren gaat.

Het feit dat kinderopvang als arbeidsmarktinstrument gezien wordt maakt het systeem gevoelig voor conjuncturele bewegingen. De consequenties van de forse bezuinigingen op de kinderopvang zijn groot. Een toenemend aantal kinderopvangcentra heeft moeite het aanbod in stand te

houden hetgeen een stevige wissel trekt op de pedagogische infrastructuur in gemeenten. Voor een grote groep ouders is de opvang onbetaalbaar geworden. De basis voor de voorzieningen voor jonge kinderen is hierdoor instabiel geworden, waardoor meer kinderen met een achterstand het onderwijs binnenkomen.

Er is sprake van een enorme versnippering in het huidige stelsel van kindvoorzieningen. Het huidige stelsel met privaat gefinancierde kinderopvang, deels privaat en deels publiek gefinancierde peuterspeelzalen, en publiek gefinancierd onderwijs - met de daarbij horende wet- en regelgeving - maakt intensieve samenwerking tussen peuterspeelzaal, kinderopvang en onderwijs lastig, waardoor een samenhangende pedagogische infrastructuur pas kan ontstaan als vele bureaucratische hindernissen zijn genomen. Er zijn inmiddels veel samenwerkingsinitiatieven in de praktijk ontstaan, die proberen naar buiten toe één organisatie te zijn, maar soms wel vijf 'backoffices' nodig hebben om aan alle wet- en regelgeving te voldoen. Veel initiatieven tot nauwe samenwerking tussen onderwijs en kinderopvang stuiten op de grenzen van de huidige wet- en regelgeving. Er is inmiddels een onoverzichtelijke lappendeken van regels ontstaan. Regels die soms zelfs tegengestelde doelen hebben. Zo kennen we onder meer de Wet primair onderwijs, de Wet kinderopvang en kwaliteitseisen peuterspeelzalen, Regeling kinderopvang en kwaliteitseisen peuterspeelzalen, Besluit basisvoorwaarden kwaliteit voorschoolse educatie, financiering en nadere regelgeving peuterspeelzalen door gemeenten en nadere uitwerkingen van die wet- en regelgeving. De gang van zaken rondom de brief van minister Asscher en staatssecretaris Dekker van december 2013 inzake de invulling van het regeerakkoord geeft nog eens het failliet aan van het huidige stelsel. Het blijkt vrijwel onmogelijk om binnen de kaders van de huidige wet- en regelgeving tot wezenlijke stappen te komen om schotten op te heffen en maatregelen te nemen die integratie van peuterspeelzaal en kinderopvang mogelijk maken. De huidige vormgeving van peuterspeelzalen en kinderopvang leidt tot segregatie van kinderen.

Die lappendeken van regels leidt voor de kinderopvang tot wat Aafke Raaijmakers in haar promotieonderzoek²¹ (2013) institutionele complexiteit noemt (een strijdtoneel van meervoudige én conflicterende eisen). Incidenten in de sector, zoals de zedenzaak in Amsterdam, hebben de legitimiteit van de gehele sector aangetast. Volgens Raaijmakers zou de Nederlandse overheid een eenduidig lange termijnbeleid moeten ontwikkelen. "Hoe willen we kinderen in Nederland opvoeden, begeleiden en onderwijzen? Welke rol moet de formele kinderopvang daarbij spelen? [...] In Nederland bestaat er nog altijd een heel beperkte visie op de opvang als een instrument voor arbeidsinstroom."

Het huidige stelsel van voorzieningen voor kinderen is niet optimaal en biedt geen stabiliteit voor jonge kinderen en hun ouders. We hebben in Nederland te maken met een versnippering van voorzieningen, gestuurd vanuit een grote diversiteit aan wetten en regelingen. Deze versnippering zorgt voor een verdeling van verantwoordelijkheden en taken. Door de versnipperde dagindeling ondervinden ouders bij de combinatie van arbeid en zorg hinder en wordt de rust van kinderen verstoord. Kinderen die (tijdelijk) extra zorg en aandacht nodig hebben kunnen vaak niet binnen de opvang of onderwijsvoorziening geholpen worden maar worden doorverwezen naar min of meer gespecialiseerde voorzieningen. Ook de doorgaande ontwikkelingslijn zoals in de onderwijswetgeving wordt beoogd, wordt sterk bemoeilijkt door de verdeelde verantwoordelijkheden. Dat kan ook anders. In het buitenland zijn daar vele goede voorbeelden van te zien.²²

Momenteel zijn er verschillende transities gaande waarbij taken naar de gemeenten overgaan. De transities van het passend onderwijs en van de jeugdzorg gaan uit van preventie. De memorie van toelichting op de nieuwe Jeugdwet: "Een van de doelen van de stelselwijziging is een omslag in de ondersteuning, hulp en zorg aan jeugdigen en gezinnen naar meer preventie en uitgaan van de eigen verantwoordelijkheid en eigen mogelijkheden (eigen kracht) van jeugdigen en hun ouders,

daar waar mogelijk met de inzet van hun sociale netwerk. Er moet meer gebruik gemaakt worden van preventie in de vorm van laagdrempelige opgroei- en opvoedingsondersteuning om later een beroep op duurdere vormen van hulp te voorkomen". Kinderopvang en onderwijs vormen een belangrijk onderdeel van deze preventieve basisvoorziening voor kinderen. De gemeenten zijn verantwoordelijk voor deze transities. Integrale kindvoorzieningen van nul tot twaalf jaar kunnen de basis zijn voor integraal jeugdbeleid. In het huidige systeem zijn die niet goed te realiseren, bovendien missen gemeenten sturingsmechanismen.

Kinderopvang goed voor kinderen en voor de maatschappij

Willem Adema, senior economist van de OESO, toont de meerwaarde van ECEC (Early Childhood Education and Care) aan: gaan jonge kinderen naar een opvang van goede kwaliteit dan kan dat de cognitieve ontwikkeling van kinderen bevorderen²³. Hierbij blijken de effecten het sterkst te zijn voor kinderen uit 'kwetsbare' gezinnen. Alle reden dus om meer te investeren in vroege opvang voor kinderen uit deze groep. De PISA-resultaten (2012) laten zien dat Nederlandse kinderen goed scoren op taal- en rekenvaardigheden, boven het OESO-gemiddelde. Over het algemeen blijkt dat de vaardigheden van kinderen die opvang hebben gehad beter zijn dan die van kinderen die geen opvang hebben genoten. Adema houdt een pleidooi voor meer investeren in opvang van jonge kinderen in kwetsbare gezinnen. Dat levert de grootste winst op, terwijl nu vooral de middeninkomens van de opvang profiteren. Cruciaal daarbij is meer aandacht voor de kwaliteit van opvang en het effect op de ontwikkeling van kinderen, zodat het debat niet langer alleen over de arbeidsparticipatie van vrouwen gaat. Ook zou Nederland de opvang meer kunnen integreren binnen het spectrum van arbeid, zorg en onderwijs, als onderdeel van een samenhangende gezinspolitiek. Momenteel werkt de OESO aan kwaliteitsindicatoren voor de sector, aldus Adema.

21 A. Raaijmakers, *Take Care! Responding to Institutional Complexity in Dutch Childcare* 2013. Zie ook persbericht UvT

22 Uit position paper VNG

23 Zie voetnoot 10



Recent onderzoek toont het effect van kinderopvang op de lange termijn aan. Amerikaanse onderzoekers van de Arizona State University (2013)²⁴ laten zien dat veel kinderen die in de jaren '40 naar de kinderopvang gingen, hier profijt van hebben gehad. Het effect is het grootst op kinderen uit de onderlaag van de samenleving. De onderzoekers keken naar kinderen die in de oorlogsjaren naar The Lanham Act zijn geweest. Kinderen die uit de onderlaag van de samenleving komen (uit een gezin met een laag inkomen) zijn beter terechtgekomen (hogere opleiding, meer arbeidsparticipatie) dan kinderen die niet naar The Lanham Act zijn geweest. Kinderen die uit een goed milieu kwamen, zijn er niet nóg meer op vooruitgegaan in o.a. het opleidingsniveau of het inkomen. Op hen lijkt de opvang amper invloed te hebben. Hiermee komen de resultaten overeen met wat Noorse onderzoekers (Havnes en Mogstad) in 2011 ook concludeerden.

Kinderopvang en onderwijs verbeteren

In 2013 bracht de WRR het advies 'Naar een lerende economie' uit²⁵. Nederland kan zich volgens de WRR het beste op de toekomst voorbereiden door het verdienvermogen van Nederland te versterken: het vermogen om toekomstige kansen te benutten en bedreigingen het hoofd te bieden. Een lerende economie kan hiervoor zorgen. Die lerende economie stelt eisen aan het onderwijs en aan de kinderopvang. Investeren in een lerende economie begint niet primair met universiteiten maar bij de basis. Onder verwijzing naar befaamde onderzoekers als Heckman en Barnett, stelt de WRR: "Investeren in kinderen loont, in het bijzonder op jonge leeftijd. De stroom wetenschappelijke studies die dat als conclusie hebben, is lang." De curve van James Heckman:²⁶

Figure 9: Rates of Return to Human Capital Investment at Different Ages: Return to an Extra Dollar at Various Ages



James Heckman curve

De WRR pleit voor een versterking van de ontwikkelingsfunctie van kinderopvang. Maak van de kinderopvang een educatieve omgeving waarin je de cognitieve vermogens en competenties van kinderen uitdaagt. Niet op een schoolse, maar op een speelse manier. Onderzoek naar effecten van (goede) kinderopvang geeft wereldwijd aan dat kinderen blijvend betere intellectuele prestaties laten zien. Bovendien ontwikkelen zij meer sociale vaardigheden, innovatief vermogen en creativiteit. Juist deze capaciteiten zijn in de toekomst van cruciale betekenis voor ons land als geheel.²⁷ In Nederland is al veel bekend over de vraag wat goede kinderopvang is. Voor iedere werksort, kinderopvang, buitenschoolse opvang en gastouderopvang, is een pedagogisch kader verschenen: een omschrijving van de gewenste werkwijze. Een Nederlands team van wetenschappers, het NCKO, Nederlands Consortium Kinderopvangonderzoek, doet met een zekere regelmaat onderzoek naar de kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang. Het NCKO heeft wetenschappelijk gevalideerde instrumenten ontwikkeld waarmee de sector zelf de kwaliteit kan meten.

De WRR signaleert twee hoofdrichtingen voor het onderwijsbeleid: inzetten op talentmanagement en een goede aansluiting van onderwijs op de economie van de toekomst. Op de site van de PO Raad staat dit: "De WRR vindt dat Nederland serieus naar de inhoud en de kwaliteit van het onderwijs moet kijken [...]. Het onderwijs vormt een belangrijke schakel om snel en adequaat in te spelen op nieuwe omstandigheden. Daarmee moeten we voorkomen dat de Nederlandse economie wereldwijd achterop raakt. De WRR bepleit het stimuleren van kenniscirculatie. Dat gaat verder dan het bevorderen van een kenniseconomie. Het stimuleren van kenniscirculatie draait niet alleen om het ontwikkelen van nieuwe kennis, maar ook om het beter mobiliseren en toepassen van bestaande kennis. Dat vereist een vermogen om ideeën en technieken van andere sectoren of landen te signaleren, op te nemen en vaardig te gebruiken. Kenniscirculatie ondersteunt een lerende economie, maar stelt eisen aan onderzoek en onderwijs. De WRR vindt onder andere dat er voor het onderwijs meer landelijke richtlijnen

²⁴ 'Universal Child Care, Maternal Employment and Children's Long-Run Outcomes', onder leiding van Chris M. Herbst.

²⁵ Zie ook interview met Peter van Lieshout in de Volkskrant van 5 november 2013

²⁶ Uit presentatie van Jeannette Doornenbal 24 januari 2014 bij de afsluiting van de kwaliteitsaanpak VVE in Amsterdam

²⁷ Opiniëartikel Kies nu voor kinderen, d.d. 2-12-2013, te vinden op www.kiesnuvoorkinderen.nl

moeten zijn over wat scholen moet bijbrengen aan de leerlingen. De raad heeft het over een maatschappelijk debat over wat het onderwijs moet overdragen en hoeveel aandacht er nodig is voor 21ste eeuwse vaardigheden, zoals leren leren, initiatief nemen, doorzettingsvermogen, samenwerken, enzovoort.²⁸

De WRR beveelt een integraal systeem voor alle kinderen vanaf twee jaar aan. Iets dat professor. dr. Maurice Crul onderstreept. Als hoogleraar diversiteit en onderwijs aan de VU heeft hij in verschillende landen in Europa onderzocht welke landen het beste slagen in de succesvolle integratie van kinderen van (Turkse) migranten en waarom dat zo is. Vandaar uit beveelt ook hij aan om toe te werken naar een vroege integratie van kinderen van alle groepen in een goed kinderopvangsysteem met een duidelijk verband met de basisschool.²⁹

Volgens de WRR is het dus van belang toe te werken naar de vaardigheden die in de 21e eeuw nodig zijn. Het onderwijs moet derhalve anders ingericht worden, daar is de kinderopvang bij nodig. Er is sprake van een groeiend besef dat het om andere competenties gaat (21st century) voor de economie van de toekomst. Om welke vaardigheden gaat het hier? De WRR heeft het over: leren leren, initiatief nemen, doorzettingsvermogen, samenwerken, enzovoort. Lisa Jordan, directeur van de Bernard van Leer Foundation zegt hierover³⁰: "samenwerking, kennisverwerving, probleemoplossend vermogen, innovatie, zelfregulatie en effectief communiceren. De capaciteit om meerdere opeenvolgende instructies uit te voeren, te focussen, zich aan te passen, probleemoplossend te handelen, lange termijnopdrachten uit te voeren, het werken in teams, het werken aan doelen, snel aanpassen en kritisch denken: dit zijn allemaal vaardigheden die volgens werkgevers ontbreken en dringend nodig zijn in de 21e eeuw. Creativiteit is een andere vaardigheid die ontbreekt. Hier niet te verwarren met talent, maar de capaciteit om originele ideeën te onderzoeken en ontdekken. De neurowetenschap heeft ons geleerd dat de basis voor deze vaardigheden in de eerste levensjaren wordt gelegd. In die eerste fase worden onze hersenen gevormd. Juist dan kunnen executieve functies het beste ondersteund en ontwikkeld worden, tot een kind oud genoeg is om naar school te gaan. Deze wetenschap is echter nog geen gemeengoed: de meeste

ouders, bedrijven en beleidsmakers weten dit niet. Zolang dit onbekend blijft, heeft dat gevolgen voor de economische positie van Nederland. Wil Nederland een economische competitief land blijven met sterke multinationals en met kwalitatief goede Nederlandse werknemers? Dan moeten deze vaardigheden al op jonge leeftijd gevoed worden met behulp van goed ontwikkelde programma's voor jonge kinderen. Bedrijven kunnen daar zelf een bijdragen aan leveren door hun eigen werknemers te steunen om betere ouders te zijn, door zelf het belang van de vroege ontwikkeling van kinderen te benoemen en door te investeren in de volgende generatie. De resultaten zijn direct zichtbaar. Het tijdschrift The Economist laat zien dat investeren in jonge kinderen loont: het versterkt de loyaliteit van de werknemers en vergroot hun productiviteit", aldus Jordan.



De vaardigheden voor de 21e eeuw in een plaatje³¹. Wellicht kunnen de schalen die Ferre Laevers voor kinderen in de verschillende leeftijdsgroepen heeft ontwikkeld een rol vervullen bij het anders kijken naar de manier waarop kinderen leren. Laevers (2008)³² gaat daarbij uit van drie begrippen: Welbevinden, betrokkenheid en verbondenheid: "Perspectief nemen kan men definiëren als het vermogen om zich op de meest levendige manier een voorstelling te maken van de wijze waarop

28 Omschrijving van PO-Raad: site Poraad (d.d. 6 november 2013), bekeken d.d. 4 februari 2014

29 Zie voetnoot 15

30 Zie verslag conferentie Blijf kiezen voor kinderen, een samenwerkingsverband van de Bernard van Leer Foundation en Het kinderopvangfonds, op 27 januari 2014.

Te vinden op www.kiesnuvoor kinderen.nl. (verslag van Jacqueline van Reijssen).

31 Uit presentatie van Jeannette Doornbal 24 januari 2014 bij de afsluiting van de kwaliteitsaanpak VVE in Amsterdam.

32 www.hetkind.org (d.d. 4 april 2014)

de lerende de 'werkelijkheid' construeert, met aandacht voor het emotionele (gevoelens), het conatieve (motivatie en interesse) en het cognitieve (percepties en cognities).” Ferre Laevers spreekt net als Maslow over basisbehoeften en heeft deze beschreven in termen van ervaringsgericht onderwijs. Deze basisbehoeften zijn diepgaand met het mens-zijn verweven en moeten worden vervuld om optimaal te kunnen functioneren. Een kind zal zich pas welbevinden en zich optimaal kunnen ontwikkelen als aan al zijn basisbehoeften is voldaan. Laevers onderscheidt de volgende zes basisbehoeften: lichamelijke behoeften, behoefte aan affectie, warmte en tederheid, behoefte aan veiligheid, duidelijkheid en continuïteit, behoefte aan erkenning, behoefte om zichzelf als kundig te ervaren, behoefte om moreel in orde te zijn.

Combinatie arbeid en zorg

Integrale kindvoorzieningen dienen naast de belangen van kinderen en die van de economie van later ook de belangen van werkende ouders. Kinderopvang blijft ook als arbeidsmarktvoorziening nodig. Willem Adema onderstreept dat

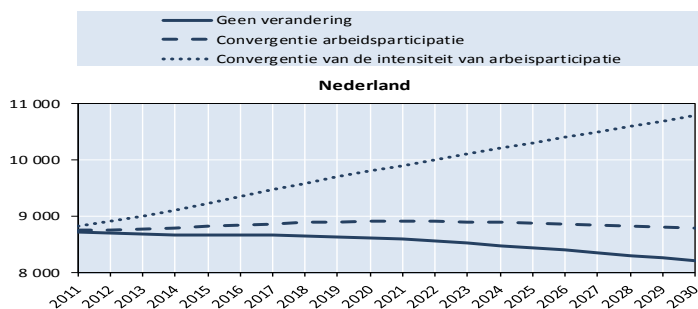
belang³³: “Er valt ook een effect te verwachten op de omvang van de beroepsbevolking in de toekomst. Als het aantal gewerkte uren blijft zoals het nu is, krijgen Nederland en Japan te maken met een krimpende beroepsbevolking. Als het aantal werkende vrouwen de komende jaren toeneemt, blijft de omvang van de beroepsbevolking gelijk. De grootste winst ontstaat als vrouwen net zoveel uren gaan werken als mannen. Nog een reden waarom investeren in kinderopvang van belang is.”

Nederland in internationaal perspectief

Willem Adema stelt³⁴ dat OESO rapporten laten zien dat kinderopvang een belangrijk beleidsinstrument is. “Kinderopvang speelt bij vrouwen een doorslaggevende rol in de beslissing om te gaan werken. Publieke investeringen in ECEC dragen daarmee bij aan een hogere geboortegrade en arbeidsparticipatie van vrouwen én reduceren de loonverschillen tussen mannen en vrouwen. Langdurig ouderschapsverlof en deeltijdwerk kunnen daarentegen leiden tot een groter verschil in arbeidsparticipatie tussen mannen en vrouwen en de progressie van carrières weer reduceren.

De “effectieve” beroepsbevolking kan sterk stijgen door een toename van het aantal gewerkte uren.

Omvang van de beroepsbevolking, 1000 personen (40 uur per week), projectie 2011-2030



Geen verandering scenario: arbeidsparticipatiegraden van mannen en vrouwen blijven op het niveau zoals in 2010 over de gehele periode;

Convergentie van arbeidsparticipatie: arbeidsparticipatie van het aantal vrouwen stijgt over de 2011-2030 periode naar het niveau van mannen; en;

Convergentie van de intensiteit van arbeidsparticipatie: de voltijds equivalente arbeidsparticipatie van vrouwen stijgt over de 2011-2030 periode naar het niveau van mannen.

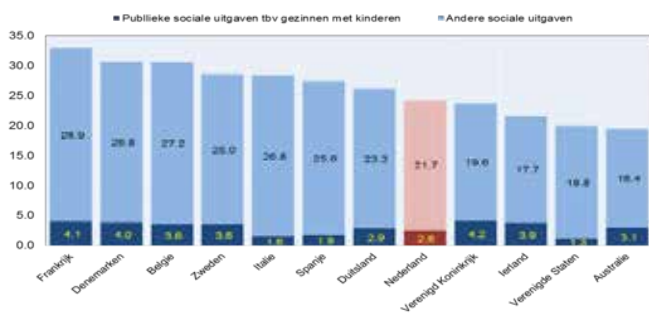
Bron: OECD (2012), *Closing the Gender Gap: Act Now* – www.oecd.org/gender

³³ Zie voetnoot 10

³⁴ Zie voetnoot 10

Gaan jonge kinderen naar een opvang van goede kwaliteit dan kan dat de cognitieve ontwikkeling van kinderen bevorderen. Hierbij blijken de effecten het sterkst te zijn voor kinderen uit "kwetsbare gezinnen". Alle reden dus om meer te investeren in vroege opvang voor kinderen uit deze groep.

Adema: "In Nederland ligt zoals gezegd het accent op het arbeidsmarktperspectief. Nergens anders geldt dat zo sterk als in ons land. Maar er zijn meer redenen die publieke investeringen rechtvaardigen, die doorgaans niet strijdig zijn met elkaar. Terwijl in Nederland de combinatie van arbeid en zorg een belangrijk motief is (het ondersteunen van de arbeidsparticipatie van ouders met jonge kinderen, deels betaald door de werkgever), in de Noordelijke landen zoals Zweden en Denemarken, is emancipatie van vrouwen een belangrijke drijfveer. Al snel kwam daar de cognitieve ontwikkeling van kinderen bij en werd na het invoeren van ouderschapsverlof ook hiervoor een systeem ontwikkeld. In Engeland gold het bestrijden van kinderarmoede als belangrijkste reden. In landen als Japan en Korea waren demografische trends doorslaggevend, zoals het stimuleren van de bevolkingsgroei. [...] Ook in Nederland groeit nu de wens om de ontwikkeling van kinderen als motief naar voren brengen." Nederland bezuinigt op de kinderopvang, terwijl de meeste Europese landen publieke investeringen op dit terrein waarborgen of uitbreiden. Ter vergelijking: ruim 10% van de publieke sociale uitgaven in Nederland (2009) gaat naar gezinnen met kinderen, bestemd voor kinderopvang, kinderbijslag en andere voorzieningen. Daarmee neemt Nederland een gemiddelde positie in.



Publieke uitgaven gezinnen met kinderen, contanten, diensten, belastinguitgaven, %BBP, 2009

Als je naar de Nederlandse publieke bestedingen over de gehele jeugdlevensloop kijkt, met daarin alle belastingmaatregelen en kosten van kinderopvang en onderwijs verrekend, zie je in de vroegste jaren een duidelijke terugval. Na de eerste drie tot vier maanden betaald zwangerschap- en bevallingsverlof ontstaat een gat dat gemiddeld aanhoudt tot kinderen ongeveer twee jaar oud zijn. Daarna neemt de omvang in bestedingen weer toe. Dit is in tegenspraak met het uitgangspunt dat je juist vroeg moet beginnen met investeren in jonge kinderen. Ook bij andere landen zie je een terugval in de uitgaven, maar minder sterk dan in Nederland. Dit gat zou je als er ruimte is voor meer investeringen moeten dichten.

Publieke uitgaven t.b.v. gezinnen en onderwijs, % US\$ PPP, 2009



Ook in Europees verband zijn (in 2002) doelstellingen vastgesteld voor de beschikbaarheid en de toegankelijkheid van kinderopvangvoorzieningen.³⁵ Volgens deze zogeheten "Barcelona-doelstellingen" moet 90% van de kinderen tussen 3 jaar en de leerplichtige leeftijd en 33% van de kinderen onder 3 jaar terecht kunnen in de kinderopvang. "Elke ouder weet maar al te goed hoe belangrijk betaalbare en toegankelijke kinderopvang is. Niet alleen voor de ontwikkeling van het kind, maar ook voor werkende ouders. Toch voldoet amper één op de drie lidstaten aan zijn eigen kinderopvangdoelstellingen", aldus vicevoorzitter Viviane Reding, commissaris voor Justitie, Grondrechten en Burgerschap. "De lidstaten moeten echt aan de slag als ze de afgesproken arbeidsparticipatiegraad van 75% willen halen.

35 Persbericht van de Europese Commissie, d.d. 3 juni 2013, zie: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-495_nl.htm (bekeken op 18 mei 2014)

Kinderopvang moet niet als een kostenpost worden beschouwd, maar als een investering in de toekomst!”

In het Social Investment Package (SIP)³⁶ d.d. 20-2-2013 roept de Europese Commissie de lidstaten op sociaal te investeren: “Social investment is about investing in people. It means policies designed to strengthen people’s skills and capacities and support them to participate fully in employment and social life. Key policy areas include education, quality childcare, healthcare, training, job-search assistance and rehabilitation.” Dit SIP leidde tot een oproep aan de lidstaten om te investeren in kinderen en jongeren om hun kansen in het leven te verbeteren. Het Social Investment Package roept de lidstaten tot het volgende op:

- “support parents access to the labour market and make sure that work ‘pays’ for them
- improve access to affordable early childhood education and care services
- provide adequate income support such as child and family benefits, which should be redistributive across income groups but avoid inactivity traps and stigmatisation
- step up access to quality services that are essential to children’s outcomes - improve access to early childhood education and care including for children under 3, eliminate school segregation, enhance access to health, housing, social services
- support children’s participation in extra-curricular activities and in services and decisions affecting children such as social services, education, alternative care.”

De Europese Commissie roept lidstaten in een recent rapport³⁷ op om de toegankelijkheid en de kwaliteit van ‘early childhood education and care’ (ECEC) te verbeteren. Slechts acht landen (waar Nederland niet bij is inbegrepen) garanderen een recht op ECEC. In het persbericht d.d. 19 juni 2014 is de volgende oproep opgenomen: “Supporting young children, particularly the most vulnerable ones living in poverty, should be an obligation,” said Androulla Vassiliou, Commissioner for Education, Culture, Multilingualism and Youth. “Early childhood education and care is increasingly accessible but many EU Member States need to make significant improvements. Quality ECEC is an essential building block for economic and social fulfilment and mobility later in life.”

Tot slot

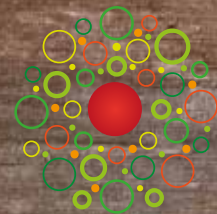
Het project Andere Tijden heeft al veel handvatten gegeven voor het vormgeven van IKC’s. Het boekje Opgroeien doe je maar één keer, pedagogisch ontwerp voor het kindcentrum van Jeannette Doornenbal (2012) biedt inspiratie. Een IKC volgens deze uitleg, kan pas met een stelselwijziging ten volle gerealiseerd worden. Een samenvatting volgt in navolgend plaatje:



³⁶ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1044> (bekeken d.d. 18 mei 2014)
³⁷ European Commission/EACEA/Eurydice/Eurostat, 2014. Key Data on Early Childhood Education and Care in Europe. 2014 Edition. Eurydice and Eurostat Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union

Meer weten?

Meer informatie over 'Kindcentra 2020, ontwikkel de toekomst' is te vinden op www.kindcentra2020.nl.
Vragen? Mail naar: info@kindcentra2020.nl



Kindcentra 2020

ONTWIKKEL DE TOEKOMST